

W

ISSN 0321-1401

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

40 **5**
'85

«Удосконалення ігрової діяльності дітей у дошкільному закладі» — тема республіканського семінару для інспекторів обласних та завідуючих кабінетами дошкільного виховання обласних інститутів удосконалення вчителів, який відбудеться 20 — 23 травня у м. Києві. Це питання не випадково винесене на обговорення: життя переконливо доводить величезне значення гри в дошкільному дитинстві, необхідність посилення уваги до неї як до провідного виду діяльності дітей з боку вихователів та інспекторсько-методичної служби.

Театралізована діяльність дітей

Н. БУРКІНА,
методист Респ. учб.-метод. кабінету
ігор та іграшок МО УРСР

Естетичний розвиток дітей значною мірою залежить і від цілеспрямованого прилучення їх до театралізованої діяльності, яка сприяє різноманітним творчим пошукам. Дошкільники інсценують художні твори або імпровізують, спираючись на власну фантазію, самостійно готують декорації, необхідний реквізит, добирають костюми, розподіляють ролі, наспівують, танцюють.

Зміст театралізованих ігор у дитячому садку передбачає розігрування своєрідних спектаклів у вигляді драматизацій, самодіяльних концертів, лялькових вистав. Етапність підготовки гри-інсценівки потребує від дітей уміння самоорганізовуватися, розподіляти між собою всі обов'язки — від оформлення до виконання ролей. Тут уже проявляються початки справжнього сценічного мистецтва: дехто досить майстерно грає, навіть обирає певне амплуа.

Ігри в театр, у концертний зал виникають і добре розвиваються, як правило, наприкінці середнього і в старшому дошкільному віці. Формування вміння розгортати їх перебуває в тісному взаємозв'язку із навчальними заняттями, проведенням святкових ранків та розваг, предметність, театральність, барвистість яких активізують творче сприймання, уяву. На першому етапі навчання, коли гра ще не має творчого характеру, завдання вихователя — виробити у дітей уміння передавати певний образ дією, словом. Це підводить дошкільників до можливості самовираження. Різноманітні творчі завдання-вправи, які подаються системно й послідовно, допомагають їм опанувати азбуку мистецтва, набувати вміння володіти своїм тілом, голосом, проявляти ініціативу, самостійність.

Вчити драматизувати варто починати з розігрування коротеньких сценок, використовуючи для цього добре знайомі дітям вірші та казки з невеликою кількістю дійових осіб. За допомогою уяви та вигадки малі можуть змінити сюжет своїх ігор-казок, надати нових рис персонажам — так пряме наслідування, властиве першому етапу навчання, замінюється творчою діяльністю.

Вихователь має підтримувати і роз-

вивати творчі поривання кожної дитини, заохочувати до використання практичних умінь, набутих на заняттях з різних видів художньої діяльності: підказувати, як можна оформити місце дії, увести в сюжет знайому пісню, мелодію. Поради дорослого у процесі керівництва самостійною театральною ігровою діяльністю дітей, а часом і безпосередня участь у ній (як виконавця певної ролі або як головного декоратора) особливо важливі через складність для дошкільників її організації.

Відповідно розкрити образ у виставі чи концерті допомагають елементи костюмів, маски та інша атрибутика. З нею педагог ознайомлює вихованців ще у процесі навчання, а вже згодом діти використовують її у самостійних іграх, доповнюючи, прикрашаючи. Наявність у групі матеріалу, який спонукає до творчих проявів, — необхідна умова розвитку театралізованих ігор. Періодичне внесення образних атрибутів, оновлення костюмів із залученням до цього дітей стимулюють пошуки шляхів їх використання, викликають бажання організувати виступ чи виставу. Для цього в груповій кімнаті мають бути дзеркало, прикріплене до стіни, ширма (для лялькових вистав і перевдягання), вішалочки й гачечки для елементів костюмів. Запас атрибутики доцільно зберігати у шафі, періодично змінюючи театральну-ігрову середовище.

Лялькові вистави — улюблений вид театралізованих ігор, близький і зрозумілий малим. Знайомі ляльки, які оживають на столі у вихователя, за ширмою чи просто в його руці, говорять, жартують і немовби переносять у захоплюючий казкових світ. Діти переймаються їхнім настроєм, відповідають на запитання або ж запитують самі, вчаться оцінювати вчинки, розрізняти добро і зло.

Використовувати театр ляльок треба у певній послідовності, починаючи з показу міні-вистав. Вони мають не лише розважати, а й виконувати навчально-виховну мету: розвивати мовлення дітей, художнє сприймання, формувати морально-етичні уявлення. Для цього придатні різні види теат-

рів — на фланелеграфі, театри картинок, іграшок, петрушок.

Оригінальна форма ілюстрування розповідей вихователя у групах раннього і молодшого дошкільного віку — використання фланелеграфа. Він доречний і на занятті, і в дитячих іграх та розвагах. Дошка з одного боку обклеюється фланеллю голубого, сірого, зеленуватого, а то й білого кольору (бажано мати їх дві-три з різним тлом), і прикріплюється до дошки для малювання або поряд з нею неподалік від куточка книжки й зони спокійних ігор. Площинні картини — зображення казкових персонажів, тварин, птахів — і декорації на фланельній основі добре тримаються на фланелеграфі. Можна також вирізати малюнки з дитячих книжок та журналів, які вже непридатні для користування. Зберігаються вони у коробці біля дошки або в куточку книжки.

Оскільки картини самі собою статичні, для ілюстрованого показу дітям беруться такі твори, у яких рухи персонажів не мають важливого значення. Текст промовляється і за дійових осіб, і за автора (це потребує певної майстерності), повільно, щоб малі зрозуміли зміст, розглянули зображення чи композицію. Малюнки або окремі образи, елементи декорації мають бути виразні, яскраві і стилістично витримані. Масштаб умовний; додержується він лише стосовно персонажів, які діють водночас (Дід, Баба, Курочка).

Дітям подобається й самим поєднувати різні картини. Маніпулюючи ними, вони придумують свої розповіді, що розвиває їхні творчі здатності, сприяє естетичному вихованню. У самостійних іграх на фланелеграфі малюють не лише повторюють знайомі інсценівки, казки, імітують голоси котика, собачки, півника, а й створюють власні найпростіші сюжетні композиції у вигляді діалогу двох персонажів.

Дошка фланелеграфа може стати також міською вулицею з людьми і транспортом — діти беруть на себе ролі перехожих, водіїв; лісом, лугом чи морем з його мешканцями; старші дошкільники будують казкові царства

й фантастичні світи, відтворюють польоти у Космос. Теми для імпровізованих вистав підказують, зокрема, заняття з образотворчої діяльності — виконані малюнки охоче обігруються дітьми.

Театр картинок дуже близький до театру на фланелі. Фігурки можуть бути картонні й дерев'яні. Дерев'яні (їх іще називають площинним настільним театром) випускає наша промисловість, а картонний театр виготовляють вихователі або самі діти. Скажімо, на занятті з малювання педагог пропонує вихованцям зобразити улюблених персонажів казки «Теремок», а в другій половині дня разом з ними створює декорації, вирізає фігурки і наклеює на картон, робить підставки або прикріплює палички-держачки (для гри за ширмою). Картинки-декорації і картинки-персонажі бувають одно- і двобічні; за матеріал можуть правити також старі книжки, якими вже не користуються. Образи, призначені для ілюстрування твору, повинні бути однакового стилю.

Широке використання цього виду театру на заняттях уже в молодшій групі з різними способами показу (на столі, полиці, за ширмою і т. д.) допомагає дітям емоційно сприймати художній твір, а внесення його у повсякденне життя й у дитячі ігри викликає бажання знову зустрітися з улюбленим образом, немовби стати ним. Вживаючись у роль, дитина не просто рухає фігурку-персонаж, а наслідує його голос, інтонації, вигадусь нові репліки. Переживаючи в ході гри, фантазуючи, вона, власне, підходить до початків художньої театралізації.

Для зручності користування театр картинок (доцільно мати їх кілька й періодично змінювати) розміщують у куточку книжки або в зоні спокійних ігор. Зберігають у коробках або папках. Тут же стоїть згорнута ширмочка, екран тощо.

Чималий інтерес викликає у дошкільників і театр іграшок — він має посісти належне місце в дитячих іграх. Малюють користуватися готовими іграшками, старші — саморобними (з паперу, тканини). Цікавий досвід тих вихователів, які дають друге життя поламаним пластмасовим лялькам, звірятам: прикріплюють до голівки платтячко-рукавичку — ось і готова лялька-петрушка.

На жаль, не всі діти вміють використовувати у своїх іграх м'яконабивні іграшки. Якщо в ранньому віці симпатичний ведмедик чи зайчик були для них немовби синочками або «приходили» на заняття, розвагу, то в старших групах здебільшого сидять на полицях для краси. А можна ж і їм «дати роботу»: вдало дібрані м'яконабивні образні іграшки, ставши дійовими особами, поглиблюють сприймання дітьми літературного твору, допоможуть засвоїти правила поведінки тощо. Педагог повинен лише брати до уваги, що зміст

**Спадкоємці
Перемоги**

Як гарно гратися з друзями! Граючи, вони вчаться, виховуються, розвиваються. Бо гра — найприродніший стан дитини, і про це не забувають у дошкільному закладі.

художнього твору, який ілюструється за допомогою театру іграшок, має бути простим; акцент робиться на розмовно-му мовленні героя.

Цікаве й різнопланове використання іграшки у різноманітні дитячі ігри. Дошкільники, повторюючи казки і сценки, часто вводять нові ситуації і розв'язують їх по-своєму — тоді буває навіть важко визначити, де театралізована гра, а де сюжетно-рольова.

Майже в усіх дитячих садках є чимало іграшок-саморобок, виготовлених з паперу за готовими викрійками, персонажів пальчикового театру — українських народних казок, книжок-театрів, виданих «Веселкою». Проте вихователі недооцінюють їхнє значення для художнього розвитку дітей і часто обмежують самим процесом виготовлення. Завдання педагога — не тільки показати, як вирізати і клеїти театральні іграшки-саморобки, а обов'язково продемонструвати, як розігравати їх, розподіляючи ролі за вибором. Старшим дошкільникам, спираючись на вже набутий ними досвід, треба надавати більшу самостійність у режисурі.

Ще один вид театру, який люблять усі діти, починаючи з наймолодшого віку, — театр петрушок, або бі-ба-бо: ляльковод вдягає іграшку на руку і керує нею за допомогою пальців. Під час перших зустрічей малят з лялькою-петрушкою вона супроводжує розповідь вихователя (казку, вірш, прислів'я), і якщо активно вводиться у навчальний процес, посідає гідне місце серед інших іграшок.

Мініатюрність лялькового театру робить його доступним і наймолодшим, проте для самостійного користування іграшки бі-ба-бо дають лише старшим дошкільникам. Показувати дії з ними можна з 6 років, коли дитина не лише активно засвоїла інтонаційну вираз-

ність мовлення в процесі розповідання й розігрування улюбленого літературного твору, а й здатна водночас водити ляльку — спочатку без ширми, а потім за нею. Вистава проводиться стоячи, тож у групі має бути ширма, яка легко складається, і 1—2 набори ляльок (найулюбленіших).

Для музичного супроводу використовуються наявні в садку технічні засоби, а також музичні іграшки. Вводячи їх у заняття-виставу, вихователь показує розмаїття засобів виразності у театральній грі, широкі можливості розкриття образів.

Декорація і бутафорія — невід'ємні частини будь-якого спектаклю. Широкі можливості для прояву творчості надає зображувальна діяльність: діти охоче розіграватимуть вистави театрів різних видів, влаштовуватимуть драматизації, концерти, якщо декорації робили всі гуртом. Зрозуміло, найскладнішу роботу виконує вихователь (скажімо, малює пейзаж, будинок або що), а діти прикрашають.

Ясна річ, необов'язково кожний літературний твір подавати дітям шляхом театрального дійства. В кожному конкретному випадку треба обміркувати його доцільність, а коли є така змога, зважити, засобами якого саме театру показати або ж яку драматизацію запропонувати дошкільникам. Якщо в групі є необхідні зображальні засоби, дитина навчиться не просто гратися театальною лялькою, вдягати маску чи костюм, бо вони їй сподобалися, а, домовляючись з товаришами, знаходитиме все, що допоможе розгорнути задуману виставу-гру.

Синтез різних видів мистецтва в театралізованій ігровій діяльності сприяє об'єднанню завдань, які мають розв'язуватися на заняттях з розвитку художньої творчості дошкільників.